

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Ystävyiden puistosta annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi Ystävyiden puistosta annettua lakia. Esitys liittyy pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman tavoitteeseen julkisen talouden tasapainottamisesta ja hallituksen päätöksiin valtionhallinnon sopeutustoimista. Esityksessä ehdotetaan kumottavaksi puiston henkilöstöä sekä opastus- ja tutkimuskeskusta koskeva 6 §. Esityksen tavoitteena on mahdollistaa Ystävyiden puiston Kuhmossa sijaitsevan luontokeskus Petolan sekä tutkimuskeskuksen toiminnan päättäminen ja kiinteistön luovuttaminen Metsähallituksen Luontopalvelujen hallinnasta kustannussäästöjen saavuttamiseksi. Lisäksi ehdotetaan ajantasaistettavan 1 §:ssä säädetty Ystävyiden puiston tarkoitus poistamalla siitä maininta Suomen ja Neuvostoliiton yhteistyön edistämisestä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.6.2025.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
1.1 Tausta	3
1.2 Valmistelu	3
2 Nykytila ja sen arviointi	4
3 Tavoitteet	6
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	6
4.1 Keskeiset ehdotukset	6
4.2 Pääasialliset vaikutukset	6
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	6
4.2.2 Viranomaisvaikutukset	7
4.2.3 Sosiaaliset vaikutukset	7
5 Lausuntopalaute	7
6 Säännöskohtaiset perustelut	9
7 Voimaantulo	10
LAKIEHDOTUS	11
Laki Ystävyyden puistosta annetun lain muuttamisesta	11
LIITE	12
RINNAKKAISTEKSTI	12
Laki Ystävyyden puistosta annetun lain muuttamisesta	12

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi Ystävyyden puistosta annettua lakia. Esityksellä mahdollistettaisiin Kuhmon kaupungissa Tönölänniemessä sijaitsevan Ystävyyden puiston luontokeskus Petolan sekä puiston tutkimuskeskuksen toiminnan päättäminen ja kiinteistökokonaisuuden luovuttaminen Metsähallituksen Luontopalvelujen hallinnasta.

Esitys kytkeytyy osaltaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa sekä kevään 2024 kehysriihessä tekemiin päätöksiin julkisen talouden tasapainottamisesta ja valtionhallinnon sopeutustoimista. Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien kokonaisrahoitus oli vuonna 2024 noin 11 miljoonaa euroa pienempi kuin edeltävänä vuonna. Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien rahoitustaso laskee päätösten myötä edelleen ympäristöministeriön hallinnonalan osalta noin 2,54 miljoonaa euroa vuoteen 2027. Osana säästöjen toteuttamista Metsähallituksen Luontopalvelut karsii hallinnassaan olevaa rakennuskantaa kiinteistöjen vaatiman hoidon ja käytettävissä olevien resurssien tasapainottamiseksi. Ystävyyden puiston luontokeskus Petolasta ja puiston tutkimuskeskuksesta on tarkoituksenmukaista luopua niiden vähäisen käytön ja käyttötärpeeseen nähden kalliin ylläpidon vuoksi.

Ystävyyden puistosta annetussa laissa on säädetty puiston henkilöstöstä sekä opastus- ja tutkimuskeskuksen perustamisesta Kuhmon kaupunkiin. Luontokeskus Petolan ja puiston tutkimuskeskuksen toiminnan päättäminen ja kiinteistöistä luopuminen edellyttävät Ystävyyden puistosta annetun lain muuttamista. Samalla esityksessä päivitetäisiin laissa säädetty puiston tarkoitus, koska perustamistarkoituksen mukainen luonnonsuojelu- ja tutkimusyhteistyö Venäjän kanssa on päättynyt Venäjän aloitettua hyökkäyssodan Ukrainassa vuonna 2022.

1.2 Valmistelu

Hallituksen esitys on valmisteltu ympäristöministeriössä. Valmistelun aikana on käyty neuvottelut Metsähallituksen, Suomen ympäristökeskus Syken ja Kuhmon kaupungin kanssa keväällä ja kesällä 2024. Lisäksi ympäristöministeriö vieraili Kuhmon kaupungin kaupunginhallituksen kokouksessa 3.9.2024 sekä järjesti hankkeesta avoimen tiedotus- ja keskustelutilaisuuden Kuhmossa Luontokeskus Petolassa 3.9.2024.

Hallituksen esitys oli lausuntokierroksella 23.9.–1.11.2024. Hallituksen esitysluonnoksesta on pyydetty lausunnot maa- ja metsätalousministeriöltä, opetus- ja kulttuuriministeriöltä, puolustusministeriöltä, ulkoministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, Puolustusvoimilta, Rajavartiolaitokselta, Metsähallitukselta, Museovirastolta, Kainuun ELY-keskukselta, Kainuun liitolta, Kuhmon kaupungilta, Suomussalmen kunnalta, Suomen ympäristökeskukselta, Luonnonvarakeskukselta, Aalto-yliopistolta, Geologian tutkimuskeskukselta, Helsingin yliopistolta, Ilmatieteen laitokselta, Itä-Suomen yliopistolta, Lapin yliopistolta, Tampereen yliopistolta, Turun yliopistolta, Åbo Akademilta, Suomen riistakeskukselta, Suomen Latu ry:ltä, Suomen luonnonsuojeluliitto ry:ltä, Luonto-Liitto ry:ltä, Kuhmo-seuralta sekä Idän Taiga ry:ltä.

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://valtioneuvosto.fi/hankkeet> tunnuksella YM038:00/2024.

2 Nykytila ja sen arviointi

Ystävyyden puisto on perustettu lailla Ystävyyden puistosta (488/1990) yhteistyön edistämiseksi ympäristönsuojelun alalla Suomen ja Neuvostoliiton kesken sekä Kainuun metsä- ja suoerämaiden, järvi- ja harjuluonnon sekä metsäpeuran elinympäristön suojelemiseksi sekä ympäristöntutkimusta varten. Ystävyyden puisto koostuu viidestä luonnonsuojelualueesta Kuhmon kaupungissa ja Suomussalmen kunnassa.

Ystävyyden puisto on Suomen puoleinen osa Suomen tasavallan hallituksen ja Sosialististen neuvostotasavaltojen liiton hallituksen välisen valtiosopimuksen (SopS 68/1990) tarkoittamasta Ystävyyden luonnonsuojelualueesta. Venäjän puolella valtiosopimuksen mukaiseen Ystävyyden luonnonsuojelualueeseen kuuluu Kostamuksen luonnonsuojelualue. Sopimuksen tarkoitus on ollut edistää maidenvälistä yhteistyötä luonnon- ja ympäristönsuojelun sekä tutkimuksen alalla. Sopimus on saatettu Suomessa voimaan asetuksella Neuvostoliiton kanssa Ystävyyden luonnonsuojelualueesta tehdyn sopimuksen voimaansaattamisesta (946/1990).

Ystävyyden puiston lain 6 §:ssä säädetään puiston henkilöstöstä sekä opastus- ja tutkimuskeskuksesta. Lain 6 §:n 1 momentin mukaan Ystävyyden puiston tutkimusta, hoitoa, käyttöä ja valvontaa sekä puistossa tapahtuvaa opastusta varten perustetaan tarpeellinen lukumäärä virkoja ja otetaan työsopimussuhteista henkilökuntaa. Lain 6 §:n 2 momentin mukaan Kuhmon kaupunkiin perustetaan Ystävyyden puiston opastus- ja tutkimuskeskus. Laki- ja talousvaliokunta edellytti Ystävyyden puiston lakiesitystä koskevassa mietinnössään (LtVM 8/1990 vp), että Kuhmon kaupunkiin perustetaan puiston opastus- ja tutkimuskeskus ja että keskusta varten perustetaan tarpeellinen määrä virkoja sekä palkataan riittävästi työsopimussuhteista henkilökuntaa ottaen huomioon myös henkilökunnan palkkauksesta muutoin johtuvat määrärahatarpeet. Valiokunta edellytti myös, että puiston perustamisen johdosta menetettävät pysyvät työpaikat alueella korvataan ja että alueen kehitystä ja pysyvien työpaikkojen säilymistä tarkoin seurataan ja tarvittaessa ryhdytään asian vaatimiin toimenpiteisiin.

Laissa tarkoitettu opastus- ja tutkimuskeskus rakennettiin Kuhmon kaupungin Tönölänniemeen valtion rahoituksella vuonna 1993. Tönölänniemen kiinteistöllä on neljä rakennusta: luontokeskus Petola, Ystävyyden puiston tutkimuskeskus, majoitusrakennus sekä Metsähallituksen toimistorakennus. Tönölänniemen kiinteistö rakennuksineen on Metsähallituksen Luontopalvelujen hallinnassa. Luontopalvelut vastaa kiinteistön ja sen rakennusten ylläpidosta sekä luontokeskus Petolan toiminnasta. Suomen ympäristökeskus Syke puolestaan vastaa Ystävyyden puiston tutkimustoiminnasta ja on kiinteistön tutkimuskeskuksessa vuokralla.

Tönölänniemen kiinteistön rakennusten ylläpito katetaan valtion talousarvion momentin 35.10.52 Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät määrärahoista. Tönölänniemen kiinteistön ylläpidon kustannus Metsähallituksen julkisille hallintotehtäville on vuosittain noin 72 000 euroa. Luontokeskuksessa on määräaikainen työntekijä aukioloaikoina. Vuokratulot Suomen ympäristökeskukselta Metsähallituksen Luontopalveluille ovat noin 43 200 euroa vuodessa. Kiinteistön vuonna 2022 tehdyn kuntokartoituksen arvion pohjalta rakennusten korjausinvestointien ja ylläpidon kustannus on seuraavan 10 vuoden aikana yhteensä noin 1,5 miljoonaa euroa. Luontokeskus Petola on Metsähallituksen Luontopalvelujen ylläpitämistä luontokeskuksista kustannuksiltaan korkein asiakaskäyntiä kohden, noin 18,60 euroa/asiakaskäynti. Esimerkiksi Hossan luontokeskuksen vastaava kustannus on 1,50 euroa/käynti ja Oulangan luontokeskuksen 2,60 euroa/käynti.

Luontokeskus Petolasta on hoidettu Metsähallituksen Luontopalvelujen opastustoimintaa Kuhmossa noin 30 vuotta. Luontokeskuksen käyntimäärät ovat kuitenkin laskeneet merkittävästi. Vuosittainen käyntimäärä oli enimmillään hieman yli 20 000 vuonna 2008, mutta käyntimäärä on viimeisen kymmenen vuoden ajan jäänyt alle 10 000. Viime vuosina keskusta on vähäisen kysynnän vuoksi pidetty auki heinäkuussa sekä muina aikoina ennakkotilauksesta. Vuosittainen käyntimäärä on jäänyt noin 3000:een.

Perinteisesti luontokeskuksista haetut palvelut, kuten retkeilyneuvonta ja erilaiset eräluvat, ovat nykypäivänä saatavilla sähköisesti. Lisäksi luontokeskus Petolan sijainti muutaman kilometrin päässä Kuhmon keskustasta sekä irrallaan Ystävyiden puiston luonnonsuojelualueista ja muista merkittävistä retkeilykohteista on haasteellinen. Aiemmin luontokeskusvierailut oli sisällytetty Kuhmon kaupungin opetussuunnitelmaan, ja kaupungin ja sen lähialueiden kouluista vierailtiin keskuksessa säännöllisesti. Kaupungin säästöjen vuoksi koulujen vierailut luontokeskuksessa ovat kuitenkin merkittävästi vähentyneet.

Ystävyiden puiston perustamisen aikaan puiston tutkimustoiminnasta vastasi Kainuun ympäristökeskus ja myöhemmin Metsähallitus. Suomen ympäristökeskus Syke on vastannut puiston tutkimustoiminnasta vuodesta 2007 lähtien. Keskuksessa on ollut vuosien aikana töissä paljon vakituista tutkimushenkilöstöä sekä projektirahoituksilla palkattua henkilöstöä. Puiston perustamistarkoituksen mukaisesti tiivistä tutkimusyhteistyötä venäläisten tutkimustahojen kanssa on tehty eri tutkimushankkeissa ja asiantuntijavaihdoin. Suo- ja hyönteistutkimus on ollut Ystävyiden puiston alueella erityisen kattavaa. Kaikki tutkimusyhteistyö Venäjän kanssa kuitenkin päättyi Venäjän aloitettua hyökkäyssodan Ukrainassa vuonna 2022.

Ystävyiden puiston yli 400 m² kokoisessa tutkimuskeskuksessa työskentelee tällä hetkellä vakituisesti kaksi Syken työntekijää. Tutkimuskeskuksen vuokra ja kiinteistön muut hoitokulut ovat Sykelle noin 55 000 euroa vuodessa. Tutkimuskeskus on nykyiseen tutkimustoimintaan suhteutettuna huomattavan suuri. Keskuksessa tehtävä tutkimus kohdistuu Ystävyiden puistoa laajemmalle alueelle, eikä ole sidottu nykyisen tutkimuskeskuksen sijaintiin.

Ympäristöministeriön selvityshankkeessa vuonna 2012 (laatija Saara Lilja-Rothsten) tarkasteltiin valtioneuvoston suojelupäätöksissä ja niiden yhteydessä kirjattujen valtion velvoitteiden täyttymistä. Selvityksessä tarkasteltiin myös Ystävyiden puistosta annetun lain ja eduskunnan lausuman mukaisten velvoitteiden täyttymistä. Selvityksen mukaan Ystävyiden puiston kompensaaion toteuma on ollut suurempi kuin velvoitteet. Kuhmoon on rakennettu valtion varoilla noin 4 miljoonan euron arvoiset toimitilat Ystävyiden puiston henkilöstölle. Selvityksen laatimisen aikaan tutkimuskeskuksessa oli kuusi vakinaista työntekijää sekä keskimäärin saman verran projektirahoituksella ja työllistämistuella palkattuja. Lisäksi Metsähallituksella oli luontokeskuksessa ainakin neljä vakituista työntekijää, joita oli aikaisemmin ollut noin kymmenen. Ympäristöministeriö osoitti lisäksi vanhojen metsien suojelun kompensaaiovaroja 5 miljoonaa markkaa puiston tutkimuskeskukseen vuosina 1997–2001.

Luontokeskus Petolan kysyntä sekä Ystävyiden puiston tutkimuskeskuksen käyttö on nykypäivänä vähäistä. Tönölännien rakennusten ylläpidon kustannus sekä tuleva korjaustarve ovat puolestaan käyttötarpeeseen nähden huomattavia. Keskuksen rakentaminen ja sen työpaikat kompensoivat Kuhmon kaupungille Ystävyiden puiston perustamisesta johtuvaa metsätaloustyöpaikkojen vähenemistä alueella. Kompensaaion on kuitenkin arvioitu jo toteutuneen alkuperäisiä velvoitteita suurempana. Valtionhallintoon kohdistuvien säästöjen vuoksi Metsähallituksen Luontopalvelujen on vähennettävä hallinnassaan olevien rakennusten määrää kiinteistöjen vaatiman hoidon ja käytettävissä olevien resurssien tasapainottamiseksi.

Siten luontokeskus Petolan ja puiston tutkimuskeskuksen toimintaa ei ole enää tarkoituksenmukaista ylläpitää valtion varoin.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on mahdollistaa Kuhmon Tönölänniemessä sijaitsevan Ystävyiden puiston luontokeskus Petolan ja puiston tutkimuskeskuksen valtiovetoisen toiminnan päättäminen sekä Tönölänniemen kiinteistökokonaisuuden luovuttaminen Metsähallituksen Luontopalvelujen hallinnasta. Luontokeskus Petolan käyntimäärä on jäänyt matalaksi ja Suomen ympäristökeskuksen hallinnoiman puiston tutkimuskeskuksen käyttö on nykyään vähäistä. Tönölänniemen rakennusten ylläpidon kustannus ja tuleva korjausinvestointitarve on rakennusten käyttöön nähden suuri.

Lisäksi esityksen tavoitteena on ajantasaistaa puiston tarkoitus vastaamaan nykytilannetta. Venäjän kanssa tehty aikanaan aktiivinen tutkimus- ja luonnonsuojeluyhteistyö on päättynyt Venäjän aloittettua hyökkäyssodan Ukrainassa vuonna 2022.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan kumottavan Ystävyiden puistosta annetun lain 6 §, jossa on säädetty puiston henkilöstöstä sekä opastus- ja tutkimuskeskuksen perustamisesta Kuhmon kaupunkiin. Lainkohdan kumoamisen myötä Metsähallitus voisi luopua nykymuotoisesta luontokeskus Petolan rakennukseen sidotusta luontokeskustoiminnasta ja myydä Tönölänniemen kiinteistön rakennuksineen. Lisäksi Suomen ympäristökeskus voisi luopua toiminnasta Ystävyiden puiston tutkimuskeskuksessa ja siirtää keskuksen nykyisen henkilöstön muihin toimipisteisiin.

Lisäksi puistosta annetun lain 1 §:ssä säädettyä perustamistarkoitusta ehdotetaan muutettavan siten, että perustamistarkoituksesta poistetaan maininta Suomen ja Neuvostoliiton yhteistyön edistämisestä. Puiston nykyistä perustamistarkoitusta ei ole mahdollista täysimääräisesti toteuttaa Venäjän aloittettua hyökkäyssodan Ukrainassa. Muutoksen myötä Ystävyiden puiston perustamistarkoitus vastaisi sisällöltään muiden vastaavien valtion luonnonsuojelualueiden perustamistarkoitusta.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Esityksen mahdollistama Tönölänniemen kiinteistön myynti toisi Metsähallituksen julkisille hallintotehtäville säästöjä kiinteistön vuosittaisesta ylläpidosta ja tulevan investointitarpeen kustannuksista sekä kertaluontoisen tulon kiinteistön myynnistä. Tönölänniemen vuosittaisen ylläpidon kustannus on ollut noin 72 000 euroa vuodessa. Kiinteistön tarvittavien korjausinvestointien ja ylläpidon kustannus seuraavan kymmenen vuoden aikana on Metsähallituksen arvion mukaan noin 1,5 miljoonaa euroa. Kiinteistön myynnistä saatava tulo on todennäköisesti merkitykseltään melko vähäinen.

Suomen ympäristökeskukselle esitys toisi noin 55 000 euron säästön vuodessa Ystävyiden puiston tutkimuskeskuksen vuokratulujen ja kiinteistön muiden hoitokulujen päättymisestä.

Esityksellä ei olisi merkittäviä suoria taloudellisia vaikutuksia Kuhmon kaupungille. Luontokeskus Petolan nykyinen käyntimäärä ja keskuksen vaikutus aluetalouteen on vähäinen,

eikä Luontokeskustoiminnan päättymisellä todennäköisesti olisi merkittävää vaikutusta alueen matkailuun. Kuhmon alueen luontomatkailu painottuu erityisesti eräharrastuksiin sekä eläinten katselupalveluihin, jotka eivät juuri tukeudu luontokeskus Petolaan. Lisäksi esityksen vaikutukset alueen työllisyyteen olisivat vähäiset. Esityksen myötä Suomen ympäristökeskus siirtäisi kaksi nykyistä Ystävyyden puiston tutkimuskeskuksen vakituista tehtävää Kuhmosta toiseen toimipaikkaan, mutta tehtävien nykyisten haltijoiden olisi mahdollista jatkaa tehtävissään. Metsähallituksen osalta esityksellä ei ole merkittäviä henkilöstövaikutuksia.

Venäjän hyökkäyssota on muuttanut toimintaympäristöä Kuhmossa voimakkaasti ja vaikuttanut negatiivisesti alueen talouteen ja elinvoimaisuuteen. Vaikka esityksellä ei arvioida yksittäisenä toimena olevan merkittäviä taloudellisia vaikutuksia Kuhmon kaupungille, luontokeskus Petolan ja puiston tutkimuskeskuksen toiminnan päättäminen ajoittuisivat osin samanaikaisesti laajemman, Kuhmon alueen talouteen ja elinvoimaisuuteen haitallisesti vaikuttavan kehityksen kanssa. Eri tekijöiden yhteisvaikutukset voivat siten kasvaa Kuhmon kaupungin kannalta merkittäviksi.

4.2.2 Viranomaisvaikutukset

Esityksen myötä Metsähallituksen Luontopalvelut ei olisi enää velvollinen ylläpitämään nykyiseen Petolan luontokeskusrakennukseen sidottua luontokeskustoimintaa ja asiakaspalvelua. Sen sijaan Luontopalvelut voisi panostaa laajemman asiakaskunnan tavoittavaan digitaaliseen asiakaspalveluun sekä kohdentaa voimavaroja alueen maastopalveluihin ja sen luontokohteista viestimiseen. Esityksen ja Tönölänniemen kiinteistön myymisen myötä myös kiinteistön omistamiseen liittyvät rasitteet jäisivät pois Metsähallituksen Luontopalveluilta.

Ystävyyden puiston tutkimustoiminnan ohjaus on siirretty Suomen ympäristökeskukselle ympäristöministeriön päätöksellä YM3/00/2007. Esitys ei toisi tähän muutosta, vaan Suomen ympäristökeskus vastaisi jatkossa Ystävyyden puiston tutkimustoiminnasta muusta toimipaikasta käsin.

Esityksen henkilöstövaikutukset ovat vähäiset. Suomen ympäristökeskus siirtäisi Ystävyyden puiston tutkimuskeskuksen kahden vakituisen työntekijän tehtävät Oulun tai Joensuun toimipaikkoihin. Metsähallituksen osalta esityksellä ei ole merkittäviä henkilöstövaikutuksia.

4.2.3 Sosiaaliset vaikutukset

Esityksen myötä Metsähallituksen nykyiset palvelut Petolan luontokeskusrakennuksessa päättyisivät, millä olisi vaikutusta luontokeskuksen palveluja käyttäneisiin paikallisiin asukkaisiin ja matkailijoihin. Toisaalta Metsähallituksen Luontopalvelujen toiminta Kuhmon alueella jatkuu luontokeskusrakennuksesta luopumisesta huolimatta ja Luontopalveluiden asiakaspalvelu, kuten retkeilyneuvonta ja erälupien myynti, olisi edelleen saatavilla digitaalisesti.

Luontokeskus Petola on ollut merkittävä yhteistyötaho alueen koulujen kanssa lasten ympäristökasvatuksessa. Alueen koulujen vierailut luontokeskukseen ovat kuitenkin säästösyistä viime vuosina vähentyneet, joten Luontopalvelujen henkilöstö on tehnyt ympäristökasvatukseen liittyviä vierailuja kouluihin. Ympäristökasvatustyö ei siten ole ollut sidottu luontokeskusrakennukseen, vaan voi edelleen jatkua rakennuksesta luopumisesta huolimatta.

Esityksen sosiaaliset vaikutukset riippuvat lopulta paljon siitä, millaiseen käyttöön rakennukset Tönölänniemen kiinteistön tulevan omistajatahon myötä siirtyvät.

5 Lausuntopalaute

Hallituksen esitys oli lausuntokierroksella 23.9.–1.11.2024.

Ehdotuksesta annettiin yhteensä 10 lausuntoa. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö, puolustusministeriö, valtiovarainministeriö, Rajavartiolaitos ja Geologian tutkimuskeskus ilmoittivat, että niillä ei ollut ehdotuksesta lausuttavaa.

Metsähallitus piti ehdotusta kannatettavana ja Metsähallituksen tavoitteiden mukaisena. Myös Suomen ympäristökeskus katsoi ehdotuksen olevan sille tärkeä ja erittäin kannatettava.

Kuhmon kaupunki, Kainuun liitto ja eräs yksityishenkilö vastustivat ehdotusta ja edellyttivät Kuhmon kaupungille korvaavaa kompensatiota, jos luontokeskus Petolasta ja puiston tutkimuskeskuksesta luovuttaisiin. Tahot myös kyseenalaistivat lausunnoissaan sen, voidaanko kompensatio katsoa riittävällä tavalla toteutetuksi. Myös Suomen riistakeskus Kainuu esitti lausunnossaan voimassa olevan lain 6 §:n säilyttämistä ennallaan. Kuhmon kaupunki esitti korvaavaksi kompensatiomalliksi, että Metsähallituksen vuosituloksesta tuloutettaisiin 400 000 euroa käytettäväksi Kuhmon alueen luontomatkailun kehittämiseen vuosittain esimerkiksi maakunnan liiton kautta. Myös yksityishenkilö esitti uutta pysyvää rahoitusmallia aluekehitysrahoituksena Kainuun liiton kautta.

Kuhmon kaupunki, Kainuun liitto ja eräs yksityishenkilö korostivat lausunnoissaan Metsähallituksen suurta aluetaloudellista merkitystä Kuhmossa. Tahot toivat esille ehdotetun sääntelyn mahdollisen negatiivisen vaikutuksen Metsähallituksen toiminnan sosiaaliseen hyväksyttävyyteen alueella sekä alueelliseen suhtautumiseen luonnonsuojelupäätöksiin jatkossa. Lausunnoissa todettiin Venäjän hyökkäyssodan olleen jo taloudellisilta vaikutuksiltaan alueella merkittävä ja ehdotuksen katsottiin edelleen kasvattavan negatiivisia vaikutuksia. Lausunnoissa ehdotuksen katsottiin lisäksi olevan ristiriidassa hallituksen Itäisen Suomen elinvoiman kehittämistavoitteiden kanssa. Yksityishenkilö esitti kyseessä olevan lainsäädäntöhankkeen keskeytystä ja asian siirtämistä Itäisen Suomen ohjelman yhteydessä ratkaistavaksi. Kainuun liitto piti ehdotusta myös erittäin haitallisena TKI-toiminnan vaikuttavuudelle Kainuun maakunnassa, jossa ei ole omaa yliopistoa.

Edellä esityksen kohdassa 2 *Nykytila ja sen arviointi* todetun mukaisesti Kuhmon kaupungille tarkoitetun kompensaation on arvioitu jo noin kymmenen vuotta sitten toteutuneen alkuperäisiä velvoitteita suurempana. Ehdotuksen pääasiallisena tavoitteena on julkisen talouden tasapainottaminen ja kustannussäästöjen saavuttaminen, eikä kompensaation jatkaminen tai uuden kompensaatiomallin luominen ole tavoitteisiin nähden tarkoituksenmukaista. Ystävyyden puiston suojelun kompensaatio on ollut luonteeltaan ja kestoaltaan poikkeuksellinen. Esimerkiksi Pohjois-Suomen vanhojen metsien suojelun kompensaatio-ohjelma kesti 10 vuotta vuosina 1997–2006, vaikka kyse oli Ystävyyden puiston tavoin metsien pysyvästä suojelusta. Itäisen Suomen ohjelman valmistelu on puolestaan käsillä olevasta esityksestä erillinen prosessi, jossa Itäisen Suomen tilannetta tarkastellaan tätä esitystä huomattavasti laajemmin ja kokonaisvaltaisemmin. Lausunnot eivät siten anna aihetta muuttaa ehdotuksen keskeistä sisältöä. Ehdotuksen taloudellisten vaikutusten arviointia on lausuntopalautteen pohjalta kuitenkin täydennetty.

Kainuun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus piti lausunnossaan puiston perustamistarkoituksen muuttamista ehdotuksen mukaisesti tarkoituksenmukaisena. ELY-

keskus piti lausunnossaan tärkeänä tutkimustoiminnan sekä luontoarvo- ja yöperhosseurannan jatkumista ja Syken tutkijoiden työpanoksen säilymistä alueella. Myös Suomen luonnonsuojeluliitto piti lausunnossaan kaiken tutkimustoiminnan lopettamista alueella lyhytnäköisenä. Ehdotus ei toisi muutoksia alueen tutkimustoiminnan sisältöön tai päättäisi tutkimustoimintaa alueella, vaan Suomen ympäristökeskus vastaisi edelleen Ystävyyden puiston tutkimustoiminnasta toisesta toimipaikasta käsin.

Museovirastolla ei ollut pykälämuutosehdotuksista huomautettavaa. Museovirasto piti kuitenkin tärkeänä Itäisen Suomen alueen kehittämistä ja vahvistamista. Museoviraston mukaan Tönölänniemen rakennusten luovuttamiselle ei ole tiedossa lakiin perustuvia esteitä, mutta Metsähallituksen tulee mahdollista myyntiä valmistellessaan pyytää niistä erillinen lausunto Museovirastolta.

Suomen luonnonsuojeluliitto piti Metsähallituksen Luontopalveluihin kohdistuneita leikkauksia valitettavina. Liiton mukaan Petolan luontokeskuksen toiminnan loputtua sen suurpetoihin liittyvää työtä olisi tarpeen jatkaa muilla tavoin ja keskuksen tilat hyvä myydä luontomatkailukäyttöön.

6 Säännöskohtaiset perustelut

1 § Ystävyyden puiston perustamistarkoitus. Pykälän 1 momentista ehdotetaan jätettävän pois maininta Suomen ja Neuvostoliiton keskinäisen yhteistyön edistämisestä ympäristönsuojelun alalla. Suomen ja Venäjän välinen aktiivinen ympäristönsuojelu- ja tutkimusyhteistyö Ystävyyden puistossa on päättynyt Venäjän hyökättyä Ukrainaan helmikuussa 2022, eikä perustamistarkoituksen vanha sanamuoto vastaa enää nykytilannetta. Luonnonsuojelu- ja tutkimustyö jatkuu Ystävyyden puistossa kansallisesti. Muutettu perustamistarkoitus vastaisi pääosin sisällöltään muiden vastaavien valtion luonnonsuojelualueiden perustamistarkoitusta.

6 § Henkilöstö sekä opastus- ja tutkimuskeskus. Ystävyyden puiston henkilöstöä sekä opastus- ja tutkimuskeskuksen perustamista Kuhmoon koskeva 6 § ehdotetaan kumottavan. Lain 6 §:n 1 momentin mukaan Ystävyyden puiston tutkimusta, hoitoa, käyttöä ja valvontaa sekä puistossa tapahtuvaa opastusta varten perustetaan tarpeellinen lukumäärä virkoja ja otetaan työsopimussuhteista henkilökuntaa. Lain 6 §:n 2 momentin mukaan Kuhmon kaupunkiin perustetaan Ystävyyden puiston opastus- ja tutkimuskeskus.

Lain 6 §:n 2 momentin tarkoittamien Kuhmon Tönölänniemessä sijaitsevien luontokeskus Petolan ja puiston tutkimuskeskuksen kysyntä ja käyttö on nykypäivänä vähäistä. Lisäksi rakennusten ylläpidon kustannus sekä lähivuosien korjausinvestointitarve ovat rakennusten käyttötarpeeseen nähden huomattavia. Tönölänniemen rakennuksiin sidottu luonto- ja tutkimuskeskustoiminta ja rakennusten ylläpito valtion varoin ei ole enää tarkoituksenmukaista. Luonto- ja tutkimuskeskuksesta luopuminen edellyttää lain 6 §:n 2 momentin kumoamista. Lainkohdan kumoamisen myötä Metsähallituksen Luontopalvelut voisi päättää luontokeskus Petolan rakennukseen sidotun luontokeskustoiminnan ja myydä Tönölänniemen kiinteistön rakennuksineen. Lisäksi Suomen ympäristökeskus voisi luopua toiminnasta Ystävyyden puiston tutkimuskeskuksessa ja siirtää henkilöstön tehtävineen muihin toimipisteisiin.

Koska Ystävyyden puiston opastus- ja tutkimuskeskusta koskeva säännös esitetään kumottavan, myös keskuksen palkattavaa henkilöstöä kokeva 6 §:n 1 momentti ehdotetaan kumottavan tarpeettomana. Metsähallituksen Luontopalvelut vastaa luonnonsuojelulain (9/2023) 9 §:n 3 momentin mukaisesti valtion luonnonsuojelualueiden hallintaan, käyttöön ja hoitoon liittyvistä tehtävistä. Luontopalvelut ylläpitää lisäksiäiteisen tehtävänsä hoitamiseen tarvittavaa henkilöstöä, eikä yksittäisen puiston tarpeisiin palkattavasta henkilöstöstä ole tarpeen erikseen

säättää. Luontopalvelujen henkilöstö ei myöskään ole kohdistettu vain Ystävyyden puiston hoitoon, vaan toimii eri tehtävissä laajemmalla alueella. Suomen ympäristökeskus puolestaan vastaa puiston tutkimustoiminnan ohjauksesta ympäristöministeriön päätöksellä. Fyysisestä tutkimuskeskuksesta luopuminen ei toisi tähän muutosta, vaan Syke vastaisi puiston tutkimustoiminnasta muusta toimipaikasta käsin.

7 Voimaantulo

Ehdotetaan, että laki tulee voimaan 1.6.2025.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

Ystävyyden puistosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan Ystävyyden puistosta annetun lain (488/1990) 6 § ja
muutetaan 1 §:n 1 momentti seuraavasti:

1 §

Ystävyyden puiston perustamistarkoitus

Kainuun metsä- ja suoerämaiden, järvi- ja harjuluonnon sekä metsäpeuran elinympäristön suojelemiseksi sekä ympäristöntutkimusta varten on Ystävyyden puisto valtion omistamilla alueilla Kuhmon kaupungissa ja Suomussalmen kunnassa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 12.12.2024

Pääministeri

Petteri Orpo

Ympäristö- ja ilmastoministeri Kai Mykkänen

Laki

Ystävyiden puistosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:
kumotaan Ystävyiden puistosta annetun lain (488/1990) 6 § ja
muutetaan 1 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Ystävyiden puiston perustamistarkoitus

Yhteistyön edistämiseksi ympäristönsuojelun alalla Suomen ja Neuvostoliiton kesken, Kainuun metsä- ja suoerämaiden, järvi- ja harjuluonnon sekä metsäpeuran elinympäristön suojelemiseksi sekä ympäristöntutkimusta varten perustetaan Ystävyiden puisto valtion omistamille alueille Kuhmon kaupungissa ja Suomussalmen kunnassa.

1 §

Ystävyiden puiston perustamistarkoitus

Kainuun metsä- ja suoerämaiden, järvi- ja harjuluonnon sekä metsäpeuran elinympäristön suojelemiseksi sekä ympäristöntutkimusta varten on Ystävyiden puisto valtion omistamilla alueilla Kuhmon kaupungissa ja Suomussalmen kunnassa.

6 §

Henkilöstö sekä opastus- ja tutkimuskeskus

Ystävyiden puiston tutkimusta, hoitoa, käyttöä ja valvontaa sekä puistossa tapahtuvaa opastusta varten perustetaan tarpeellinen lukumäärä virkoja ja otetaan työsopimussuhteista henkilökuntaa.

Kuhmon kaupunkiin perustetaan Ystävyiden puiston opastus- ja tutkimuskeskus.

6 §

Henkilöstö sekä opastus- ja tutkimuskeskus

(kumotaan)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20